

SRBIJA I CRNA GORA NA PUTU KA EVROPSKOJ UNIJI DVE GODINE KASNIJE

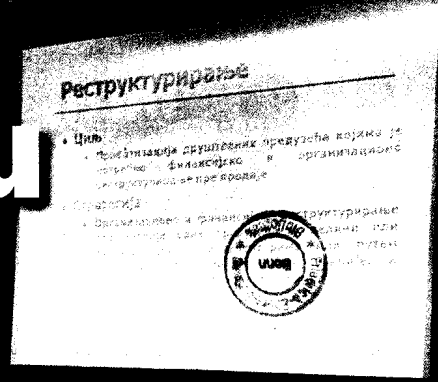
Euro Movement
Serbia

Z 11086

Institute of Economic Sciences

Dugo putovanje u Evropu

U organizaciji Evropskog pokreta, Fondacije "Fridrih Ebert" i Instituta ekonomskih nauka u Beogradu je 6. i 7. decembra održana međunarodna konferencija "Srbija i Crna Gora na putu ka EU – dve godine kasnije". Konferenciji je prisustvovalo oko 150 učesnika, među kojima su bili visoki predstavnici administracije Srbije, Crne Gore, Jugoslavije, ali i zemalja regiona, EU i međunarodnih institucija, predstavnici parlamenata, političkih stranaka, eksperti iz raznih oblasti, aktivisti nevladinog sektora. Podneto je 30 referata koji će biti objavljeni u zajedničkom zborniku

Bez obzira na nesumnjive pozitivne rezultate političkih, pravnih i ekonomskih reformi tokom poslednje dve godine, Srbija i Jugoslavija suočavaju se sa zabrinjavajućim trendovima, pogotovo kad je u pitanju politička i institucionalna stabilnost, osnovni preduslovi za ispunjavanje uslova za pridruživanje Evropskoj uniji – ocenjeno je

na dvodnevnoj međunarodnoj konferenciji "Srbija i Crna Gora na putu ka EU – dve godine kasnije", koja je u organizaciji Evropskog pokreta, Fondacije "Fridrih Ebert" i Instituta ekonomskih nauka održana 6. i 7. decembra u Beogradu. Sumirajući, u ime organizatora, dvodnevnu raspravu u kojoj je podneto 30 referata domaćih i stranih učesnika na visokom poli-

tičkom i ekspertskom nivou, dr Dušan Lopandić iz Evropskog pokreta je istakao: prvo, da nevladine organizacije treba da se posvete promovisanju evropskih vrednosti i obezbeđenju društvenog konsenzusa o evrointegraciji i drugo, da državni organi treba da preduzmu sve mere kako bi u 2003. bio potpisan sporazum o stabilizaciji i pridruživanju EU, nakon čega bi se obavile političke i druge pri-

7 11006 1 156

Velika je iluzija da se u Evropu može sasvim separatno, paralelno ili konkurentski

Naslov današnje teme upućuje na to da želimo da ocenimo dokle smo stigli na putu približavanja Evropi dve godine posle demokratskih promena u Srbiji, ali i dve godine posle izlaska knjige *Pripreme za evropsku integraciju*, koju je Evropski pokret u Srbiji pripremao od jeseni 1999. i publikovao odmah posle 5. oktobra. Grupa vrsnih stručnjaka, od kojih su mnogi zauzeli važne položaje u novoj vlasti, izradila je neku vrstu vodiča za naše putovanje u Evropu. Tada smo rekli: "Uz sve razlike koje među akterima naše političke scene postoje, reklo bi se da opredeljenje za Evropu nije predmet debate. Dakle, pitanje nije – Da li u Evropu, nego – Kako najbrže u Evropu." Knjiga je upozoravala da put u Evropu nije ni lak ni brz, ali je odisala entuzijazmom i uverenjem da znamo šta nam je činiti i da postoji politička volja i narodna podrška da taj put što brže prealimo.

Sada osvrn na te dve godine izaziva pomešana osećanja. Nesumnjivo je da je mnogo toga urađeno, posebno u pogledu makroekonomske stabilnosti, smanjivanja inflacije, fiskalne i budžetske reforme, donošenja važnih sistemskih zakona. Izašli smo iz međunarodne političke i ekonomske izolacije u koju nas je gurnuo prethodni režim zahvaljujući pr svega tome što je svet novoj demokratskoj državi otvorio svo vrata.

Međutim, spoljnopolitički prioritet priključivanja političkoj Evropi nije, nažalost, postao i unutrašnjepolitički. Stranačke podela i konflikti natkrilili su i zamaglili prihvaćenu stratešku orijentaciju. Međunarodne obaveze zemlje i uslovi koje moramo ispuniti, ako želimo da se postepno uključujemo u evroatlantske integracije, postali su predmet političkih manipulacija i nadmetanja. Dobija građanstvo uverenje da svoje obaveze možemo izvršavati i polovično, pa su neki odlučni koraci bili praćeni rezervom i opstrukcijom. Ti polukoraci su najvidljiviji kad je u pitanju saradnja s Hagom, koja je sada u stanju

Spoljnopolitički prioritet priključivanja političkoj Evropi nije, nažalost, postao i unutrašnjepolitički. Stranačke podela i konflikti natkrilili su i zamaglili prihvaćenu stratešku orijentaciju. Međunarodne obaveze zemlje i uslovi koje moramo ispuniti, ako želimo da se postepno uključujemo u evroatlantske integracije, postali su predmet političkih manipulacija i nadmetanja. Dobija građanstvo uverenje da svoje obaveze možemo izvršavati i polovično, pa su neki odlučni koraci bili praćeni rezervom i opstrukcijom

paralize. Hrabar potez izručivanja Miloševića je, izgleda, bio početak raspada vladajuće koalicije i rezultat je bio strah da se nastavkom pune i neuslovljene saradnje ne izgubi naklonost biračkog tela. Taj stav je bio samo označen sličnim odnosom u Hrvatskoj. Državno pitanje je na putu da bude rešeno, ali devet meseci posle postizanja političkog sporazuma, što sve odgađa ono što je izgledalo kao da je na dohvataj ruke – prijem u Savet Evrope, prijem u Partnerstvo za mir, izrada studije o izvodljivosti i pristupanje sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju. Ne delim mišljenje da ta dva-tri meseca odlaganja ne znače ništa jer uslovi mogu i da se menjaju (npr. za Partnerstvo za mir) i dalja dinamika može lako biti produžena jer je uvećano nepoverenje Evropske unije i Amerike u našu iskrenu odlučnost da idemo putem koji smo zajedno dogovorili. To je još ojačano apsolutno nepotrebnom i nedozvoljivom aferom s izvozom oružja Iraku. Javno mnjenje je zbunjeno, dezorjentirano i apatično. Posledica sve-

prećava individualni nastup zemalja regiona i njihov proces integracije, ali bi trebalo da obuhvati njihove osnovne zajedničke interese koje nisu uključene u sadašnji proces proširenja EU. ("Svima nama u regionu bolje je da gradimo malu Evropu da bismo bili spremniji za veliku", ocenio je uvodničar skupa dr Živorad Kovačević.) Na skupu je posebno naglašeno da bi priprema zajedničkog nastupa bila korisna za samit EU i zapadnog Balkana u Solunu u junu 2003. On bi trebalo da

ga toga je da stabilizacija političkih prilika u Srbiji nije ni na pomolu. Naprotiv, ishod prekursivnih predsedničkih izbora je sasvim neizvestan, a uz to se stalno izriče pretnja da će se ići na obranjanje vlade. Dakle, za razliku od Crne Gore, koja će za određeni rok imati stabilnu vladu i predsednika, koji mogu preuzeti punu odgovornost za reformske procese (a oni su i tamo u ozbiljnom zaostajanju), u Srbiji to nije na vidiku i uspostavljanje neophodnog minimuma političke stabilnosti postaje pitanje svih pitanja na dugom i tegobnom putovanju prema Evropi. Bez obzira na razne izjave, Evropska unija će zadržati stav *wait and see*, uz sve simpatije i želju da ovaj region što pre ude u zonu stabilnosti. Teško je očekivati spremnost Evropske unije da primi u svoje okrilje zemlje i region u kojima nije došlo do smirivanja tla.

Ako ocenjujemo ove dve godine, moglo bi se reći da je prva bila godina značajnih prodora i opšte unutrašnje i spoljne podrške, a dru-

gla toga je da stabilizacija političkih prilika u Srbiji nije ni na pomolu. Naprotiv, ishod prekursivnih predsedničkih izbora je sasvim neizvestan, a uz to se stalno izriče pretnja da će se ići na obranjanje vlade. Dakle, za razliku od Crne Gore, koja će za određeni rok imati stabilnu vladu i predsednika, koji mogu preuzeti punu odgovornost za reformske procese (a oni su i tamo u ozbiljnom zaostajanju), u Srbiji to nije na vidiku i uspostavljanje neophodnog minimuma političke stabilnosti postaje pitanje svih pitanja na dugom i tegobnom putovanju prema Evropi. Bez obzira na razne izjave, Evropska unija će zadržati stav *wait and see*, uz sve simpatije i želju da ovaj region što pre ude u zonu stabilnosti. Teško je očekivati spremnost Evropske unije da primi u svoje okrilje zemlje i region u kojima nije došlo do smirivanja tla.

gla toga je da stabilizacija političkih prilika u Srbiji nije ni na pomolu. Naprotiv, ishod prekursivnih predsedničkih izbora je sasvim neizvestan, a uz to se stalno izriče pretnja da će se ići na obranjanje vlade. Dakle, za razliku od Crne Gore, koja će za određeni rok imati stabilnu vladu i predsednika, koji mogu preuzeti punu odgovornost za reformske procese (a oni su i tamo u ozbiljnom zaostajanju), u Srbiji to nije na vidiku i uspostavljanje neophodnog minimuma političke stabilnosti postaje pitanje svih pitanja na dugom i tegobnom putovanju prema Evropi. Bez obzira na razne izjave, Evropska unija će zadržati stav *wait and see*, uz sve simpatije i želju da ovaj region što pre ude u zonu stabilnosti. Teško je očekivati spremnost Evropske unije da primi u svoje okrilje zemlje i region u kojima nije došlo do smirivanja tla.

širi svoju politiku priprema za članstvo na zemlje zapadnog Balkana (*pre-accession strategy*), što obuhvata administrativne (Direkcija za proširenje nadležna za zapadni Balkan) i finansijske mere (programi Ispra, Separd i dr.). Podsećajući da je EU za 12 sadašnjih kandidatkinja odvojila sredstva do 2006. godine, a da će deset od njih postati članice EU već 2004. hrvatski ministar Mimica ocenio je da u evropskom budžetu već postoji uračunat "višak" koji bi se mogao uložiti u misiju podr-

ške razvoju i koheziji država zapadnog Balkana sa EU.

"Pri tome se treba odmaknuti od pomoći samo za rešavanje pitanja koja se izravno tiču EU, poput ilegalnih migracija, organiziranog kriminala, trgovanja ljudima, drogom ili oružjem, već pomoć treba usmeriti prvenstveno na rešavanje pitanja svojstvenih svakoj državi ponaosob. Tako, na primjer, EU u BiH iduće godine šalje policiju, a u Bugarsku novih 300.000.000 eura. Novi CARDS trebao

ga, godina zaostajanja, nepoverenja i prilične konfuzije. Autoritativna potvrda ove ocene je izjava ministra inostranih poslova izrečena u saveznom parlamentu da je naš spoljnopolitički položaj gori nego pre godinu dana.

Izgleda da je opredeljenje i javnosti i nosilaca političke moći za Evropu postalo suviše načelno i verbalno, bez pune svesti o potrebnom vremenu, posledicama i žrtvama koje treba podneti. Stoga nam je, umesto tog opšteg i ne preterano obavezujućeg zaklinjanja u Evropu, potreban jasan i čvrst socijalni konsenzus glavnih aktera u društvu – političke elite, sindikata, nevladinih organizacija i građana o apsolutnom prioritetu promena koje treba učiniti, ako stvarno želimo da se priključimo Evropi. Takvo organizovano i usmereno putovanje u Evropu čak je važnije od krajnje destinacije koja je još daleko jer ćemo se u međuvremenu iznutra menjati na evropskom kursu i merilima. Zasad nema ni obrisu takvog konsenzusa niti inicijative da se njegovom ostvarenju pristupi. Politički zaokreti i česte smene režima u gotovo svim zemljama u tranziciji su najuverljivije upozorenje da insistiranje na brzom sprovođenju ekonomskih reformi bez prvo političkog, a zatim širokog socijalnog konsenzusa može lako potrti sve postignuto i dovesti do neželjenih promena (na ulicama ili na izborima). Instucije su krhke i nemoćne, a najviše ih podrivaju sami nosioci političke moći, pr svega parlament (koji je bio u petomesečnoj blokadi) i sudstvo. Nama su sada neophodni smirivanje uzavrele političke scene, izvestan period političke stabilnosti i puna okrenutost političkim i ekonomskim reformama i ispunjavanju nespornih međunarodnih obaveza. Tu pr svega mislim na saradnju s Haškim tribunalom jer će nas to pitanje stalno pratiti i ograničavati, pr svega, u saradnji s Evropom i svetom, ali ništa manje i u vraćanju poverenja u regionu.

Drugi, u stvari, naporedi prioritet na našem dugom putovanju u Evropu, jeste saradnja na Balkanu. Velika je iluzija da se u Evropu može sasvim separatno, paralelno ili konkurentski. Voz za Brisel ide preko Sarajeva, Zagreba, Skoplja i Tirane. Iako o tome nije doneo odluka, sva je prilika da će Evropska unija preferirati da nas tretira kao region, ali to ne znači da će, ako i dalje budemo gubili vreme na međusobne svade, neko čekati na nas, pogotovu što su neki drugi, pr svega Hrvatska (koja će se sigurno prva upisati u kandidate), ipak odmakli. Ko god bude zaostajao, samo će usporevati ceo konvoj i njegov brod će biti otkaćen. (U stvari, pr se može govoriti o regati u kojoj će se različitim redosledom stizati na cilj nego o konvoju.) U svakom slučaju, naša je šansa da uhvatimo priključak; ako u tome ne uspemo, sami smo krivi. Umesto evidentnog rasipanja dragocenog vremena, morali bismo da ubrzamo tempo, i to po celom frontu postavljениh i prihvaćenih uslova bez izuzetka. Istovremeno, treba s našim susedima graditi zajedničku platformu i nastup prema Evropskoj uniji i zajednički je pritiskati da ima više inicijative u regionu, odnosno da se jasnije vremenski odredi prema procesu kandidovanja zemalja regiona za članstvo u Uniji. Ovo je utoliko potrebno što Unija od 25 članova neće biti ista kao ova danas i postoji opasnost da se previše zabavi sopstvenom unutrašnjom konsolidacijom, odnosno da dođe do izvesnog zamora od proširenja.

Svima nama u regionu bolje je da gradimo mini Šengen i malu Evropu da bismo bili spremniji za veliku. Sigurno je da bismo bili mnogo privlačniji za strane investitore kao koliko integrisano tržište. Nema razloga da se brzo ne reše preostala granična pitanja, pre svega, Prevlaka. Nema sumnje da su mnoga začepjenja otpušena, ali se javljaju nova. Važno je graditi klimu poverenja, i svest o zajedničkoj regionalnoj sudbini. Postoje jaki neprijatelji poverenja kao što su stereotipi, predrasude, nacionalistički mitovi, zatvorenost, etnička i druga netolerantnost, ksenofobija, ali i ekonomska kriza i socijalna beda. Osobito snažan izvor nepoverenja je odbojan ili neiskren odnos prema ratnim zločinima. Građenje poverenja je spor i mukotrpni proces koji se mora svesno i organizovano usmeravati.

Demokratske institucije, otvoreno društvo, odgovorna štampa, promenjen odnos intelektualnih elita, tolerantna atmosfera, živa ljudska komunikacija, razvijena kulturna saradnja i stalni dijalog u regionu najjača su uporišta obnove poverenja.

U tome mnogo mogu da pomognu i nevladine organizacije i projekti poput Igmanske inicijative, srpsko-hrvatskog dijaloga, prekogranične saradnje opština. Kad se govori o regionalnoj integraciji, valja biti sasvim jasan o čemu se stvarno radi jer već sama reč u nekim sredinama izaziva podozrenje i odbojnost (pogotovo ako dolazi iz Srbije). Nekima to, izgleda, miriše na zalaganje za svojevrstno obnavljanje Jugoslavije u nekom obliku. Jugoslavija je završena priča. Danas dolazi u obzir samo slobodna, nenametnuta interesno motivisana saradnja nezavisnih država koje su,

kao i svi susedi, prirodno upućene jedna na drugu. Prema tome, nije reč o stvaranju nekih supranacionalnih institucija i tela, pogotovu ne neke političke zajednice. Radi se o funkcionalnoj kooperaciji, koordinaciji politika i stvaranju multilateralnih aranžmana u raznim oblastima, pre svega u ekonomiji. Pozdravljamo četvrti sporazum o Savi potpisan pre nekoliko dana u Kranju. Istovremeno, pribojavamo se toga da bi ulaskom Mađarske u EU i pristupanjem Bugarske i Rumunije aneksu II, neke države u regionu ostale izolovane ostrva, a njihova situacija se još više pogoršala jer bi zemlje s kojima sada nemaju vize morale da ih uvedu kad postanu deo šengenskog režima. To bi bio i neprijatan, odnosno obeshrabrujući psihološki udar i Evropska unija treba da nastoji da ovu situaciju ublaži.

Najzad, reč-dve o funkcionisanju zajednice Srbije i Crne Gore podle usvajanja Povelje. Teško da bi se ta zajednica mogla nazva-

ti osigurati barem 900.000.000 eura godišnje za zapadni Balkan", istakao je Mimica.

Poput hrvatskog kolege, i srpski ministar za ekonomske veze s inostranstvom Goran Pitić ocenio je da ne bi trebalo govoriti o talasima proširenja EU, već ostaviti mogućnost svakoj zemlji da uđe u EU kad ispuni uslove. Jedna rečenica ponavljala se kao refren konferencije: "Ispunjenje modaliteta i uslova za pridruživanje EU je drugo ime za proces tranzicije i modernizacije u zemlji". Zato je,

Svima nama u regionu bolje je da gradimo mini Šengen i malu Evropu da bismo bili spremniji za veliku. Sigurno je da bismo bili mnogo privlačniji za strane investitore kao koliko integrisano tržište. Nema razloga da se brzo ne reše preostala granična pitanja, pre svega, Prevlaka. Nema sumnje da su mnoga začepjenja otpušena, ali se javljaju nova. Važno je graditi klimu poverenja, i svest o zajedničkoj regionalnoj sudbini

ti baš državom, pre pravnom vezom dva suvereniteta. U svakom slučaju, tako na nju gleda jedna od članica, pa nema razloga ni da se na drugoj strani insistira na nečemu što nije prošlo i dalje vodi završena bitka. Trebalo bi stoga nastojati da se izbegnu dalja tvrđenja i nategnuta tumačenja Povelje. Strategija Srbije, po mome shvatanju, treba da pođe od pretpostavke skoro potpuno zaokružene suverene države (kao što to čini Crna Gora), s tim da Srbija

odmah preuzme sve ekonomske i mnoge druge funkcije (i institucije) od sadašnje federacije i ubrzano se osposobi za intenzivnu harmonizaciju zakonodavstva sa *acquis communautairem*, i to odmah kao da počinju pregovori o članstvu, a ne o asocijaciji (kao što su to uostalom učinile Makedonija i Hrvatska). To opredeljenje trebalo bi da prate tri komplementarna procesa. Prvo, usaglašavanje s rešenjima iz Ustavne povelje i ubrzana priprema novog Ustava Srbije. Drugo, treba insistirati na direktnom partnerskom odnosu dveju članica Zajednice s Evropskom unijom jer će se suštinske promene realizovati u republikom zakonodavstvu, bez obzira na to što će državna zajednica, s obzirom na međunarodnopravni subjektivitet, formalno imati pregovarački status u procesu pridruživanja. I, treće, naporedo s trogodišnjom harmonizacijom dveju republika predviđenom Beogradskim sporazumom (uz aktivno učesće i uticaj EU), u čemu Srbija mora imati stalnu inicijativu kako bi nova zajednica što pre profunkcionisala, treba nastojati da se ostvari što intimnija, depolitizovana radna saradnja s organima Crne Gore u razmeni iskustava na pripremi novog zakonodavstva i nalaženju optimalnih zajedničkih rešenja kroz neformalne sporazume organa dveju država. To je mnogo jednostavniji i efikasniji put usaglašavanja stavova i uspostavljanja poverenja nego stalna politička preganjanja oko tumačenja Sporazuma i Povelje.

Potrebni su nam udruženi iskreni napori i u Srbiji i u novoj zajednici da zakašnjenja prevazidemo, pokušamo da postignemo politički kompromis (koji izgleda da ima vrlo lošu konotaciju na ovim prostorima iako je suština mudre politike) i okrenemo se pridruživanju evroatlantskim integracijama kao glavnom i nespornom strateškom cilju. Evropski pokret i druge nevladine organizacije će svim ovim nastojanjima i procesima pružati, kao i do sada, punu podršku.

(Reč na otvaranju međunarodne konferencije "Srbija i Crna Gora na putu ka Evropskoj uniji - dve godine kasnije" održanoj 6. i 7. decembra u Beogradu)

kao i drugi predstavnici srpske i jugoslovenske vlasti, Pitić govorio o potezima koji su do sada povučeni kako bi se ostvario proklamovani cilj - ulazak u EU, posebno ističući značaj institucija koje su izgrađene da ubrzaju taj proces. Jelica Minić, pomoćnik saveznog ministarstva za inostrane poslove je, u skladu s radnim mestom koje podrazumeva "prodaju" i dobru prezentaciju svih domaćih proizvoda, napravila pregled svih bitnih rezultata na planu političkih, pravnih i ekonomskih

reformi. Potpredsednik Vlade Srbije Zarko Korać podvukao je postojanje spremnosti da se, uprkos brojnim problemima, na tom cilju istraje ("Hrabrost nam ne nedostaje, alternativu nemanjo"), a ministar privatizacije Aleksandar Vlahović govorio je o rezultatima postignutim u tom važnom delu ekonomskih reformi.

NEVOLJE S POLITIČARIMA: Mnogo više reči je, međutim, posvećeno upozorenjima na probleme koji ce taj "reformski" paket

dovode u pitanje. Nimalo ne dovodeći u pitanje uspehe u pogledu, pre svega, makroekonomske stabilnosti, smanjivanja inflacije, fiskalnih i budžetskih reformi, donošenja važnih sistemskih zakona, eksperti učesnici skrenuli su pažnju na političku nestabilnost koja usporava završavanje važnih poslova, ali i nedovoljnu odlučnost u saradnji s Hagom ("Gradansko dobija uverenje da svoje obaveze možemo ispunjavati samo napola", upozorio je Živorad Kovačević).

S obzirom na međustranačka nadgornjanja koja su karakterisala celu prethodnu godinu, izražena je čak i sumnja u postojanje ozbiljne namere vladajućih struktura da se posvete problemu evropske integracije. Tako je, na primer, Jovan Teokarević iz Instituta za evropske studije ocenio da je "politička elita svojom razjedinjenošću i konfliktima pokazala elementarnu neozbiljnost" jer se "umesto jačanjem, bavila razgradnjom institucija" pokazavši da "kao svoj osnovni posao vidi borbu za političku prevlast".

Bilo je reči i o petomesecnom prekidu rada Skupštine Srbije i skandalu s poslaničkim mandatima, neuspešnim predsedničkim izborima, aferi s izvozom oružja traku, proble-

matičnom pravosudnom sistemom... Ocenjujući, ukratko, rezultate postignute za dve godine nakon pada režima Slobodana Miloševića, Živorad Kovačević je zaključio da bi se moglo

Učesnici konferencije analizirali su dosadašnje učinke pravnih i institucionalnih reformi konstatujući da se one još nalaze na samom početku. Nebrojeno puta ponovljena je ocena da je neophodno ostvariti stabilan razvoj institucija, bez obzira na političke oscilacije, kao i ocena o neophodnosti uključenja građanskog društva u proces priprema za evropsku integraciju

reći da je "prva bila godina značajnih prodora i opšte unutrašnje i spoljne podrške, a druga, godina zaostajanja, nepoverenja i prilične konfuzije".

"Izgleda da je opredeljenje javnosti i nosilaca političke moći za Evropu postalo suviše načelno i verbalno, bez pune svesti o potrebnom vremenu, posledicama i žrtvama koje treba podneti. Stoga nam je, umesto tog opšteg i ne mnogo obavezujućeg zaklinjanja u Evropu, potreban jasan i čvrst socijalni konsenzus glavnih aktera u društvu - političke elite, sindikata, nevladinih organizacija i građana o apsolutnom prioritetu promena koje treba učiniti, ako stvarno želimo da se priključimo Evropi", rekao je Kovačević.

SLOVENAČKI RECEPT: Državni sekretar Kancelarije za evropsku integraciju Slovenije Rado Genorio ukazao je na efikasnost postojanja ozbiljnog konsenzusa o strateškom cilju - učenju u EU. Prema njegovim rečima, svi harmonizacioni zakoni imaju prioritet u slovenačkom parlamentu, bez čega bi bilo nemoguće uskladiti preko 270 zakona za pet godina, što je ta zemlja uspeła da uradi. "Tu se vidi šta je prioritet, sve ostalo je prazna priča", rekao je Genorio, objasnivši i kako je taj

prioritet ostvaren. Do sredine devedesetih, prema njegovim rečima, i Slovenija se mučila s političkim sukobima koji su usporavali evropsku integraciju, a onda su, 1997, sve političke partije potpisale sporazum o saradnji u pogledu pristupa EU. Od tog sporazuma, isakao je Genario, niko ne odstupia jer zna da bi cenu gaženja obećanja platilo na prvim izborima.

Predstavnik prve bivše jugoslovenske zemlje koja će se pridružiti EU ocenio je da je "najvažnija lekcija i iskustvo koje bi trebalo preneti zemljama koje tek počinju s procesom pridruživanja Evropi da se najvažniji deo posla mora obaviti kod kuće". On je izneo i donekle paradoksalno iskustvo te zemlje da je "u nekim pogledima bolje početi

Učesnici konferencije upozorili su i na neke potencijalne opasnosti koje sa sobom nosi početak procesa evropske integracije. "Integracija je i deo problema i deo rešenja", ocenio je tako Jovan Teokarević objašnjavajući da sam taj proces može predstavljati "izazov tek osvojenoj suverenosti". Bilo je i upozorenja na neke druge probleme, na primer, opasnost da raspodela evropskih fondova poveća korupciju ili da ojačani birokratski aparat izopati razvoj građanskog društva.

KORIST: Vojislav Bajić iz Instituta ekonomskih nauka u Beogradu ukazao je na to da su potencijalne koristi učlanjenja u EU znatno veće od troškova, odnosno finansijskih obaveza koje svaka nova zemlja članica preuzima prilikom pridruživanja. Isti-

čući da je potencijalnu korist zasad nemoguće potpuno kvantifikovati, Bajić je podsetio na pogodnosti u vidu značajnog povećanja tržišta na oko 500.000.000 stanovnika, veću sigurnost za investicije, otvaranje preko 300.000 novih radnih mesta, ubrzanje razvoja, brz tehnološki razvoj i drugo.

Govoreći o dosadašnjim učincima ekonomskih reformi, učesnici konferencije ocenili su da je, nakon dubokog decenijskog zaostajanja, u poslednje dve godine učinjeno dosta na stabilizaciji stanja i stvaranju uslova za dugoročan rast. Bilo je ocena da još nije obezbeđeno dovoljno učešće investicionog kapitala za dugoročan rast, čak i u poređenju sa zemljama regiona, ukazano je na potrebu formiranja takve makroekonomske politike koja

će obezbediti jačanje konkurentnosti privrede, a živa diskusija vodila se o dosadašnjim modalitetima i rezultatima privatizacije. Ipak, kao najveći problem istaknuta je ponovo politička i institucionalna nestabilnost.

Stojan Stamenković, takođe iz Instituta ekonomskih nauka, tako je ocenio da se ekonomski uslovi za sklapanje sporazuma o stabilizaciji i asocijaciji "uglavnom dobro ostvaruju", ali i da "s političkog plana stalno postoji rizik prekida ili usporavanja tog procesa". On je upozorio da smo se sada našli u situaciji da, iako su ispunjeni svi uslovi iz trogodišnjeg aranžmana sa MMF-om, taj aranžman bude prekinut zbog neodgovarajućeg ponašanja političke elite. Dve su, po njegovim rečima, moguće pretnje za opstanak

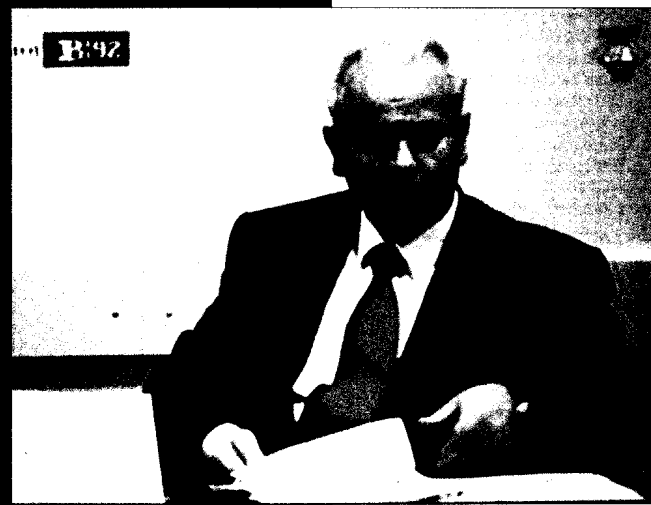
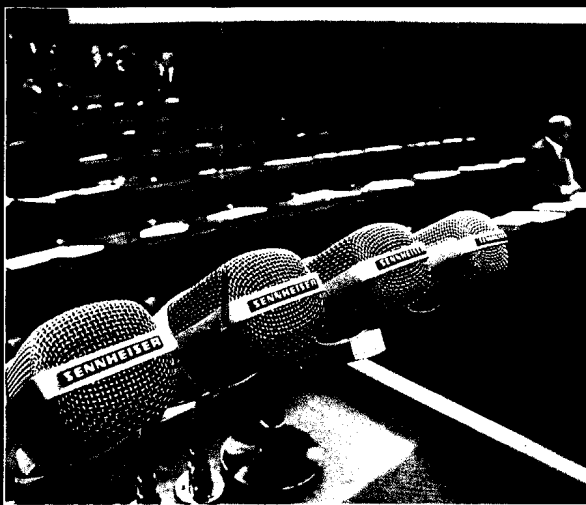
Jedna rečenica ponavljala se kao refren konferencije: "Ispunjenje modaliteta i uslova za pridruživanje EU je drugo ime za proces tranzicije i modernizacije u zemlji"

aranžmana sa MMF-om: jedna se odnosi na potrebu da se do 8. januara odredi pozitar u MMF-u ("Izgleda da je ta opasnost otklonjena usaglašavanjem Ustavne povelje, nadam se da neće biti iznenađenja u skupština. "). "Druga pretnja potiče od natezanja

u Skupštini Srbije oko usvajanja republičkog budžeta, bez koga nema daljeg aranžmana", rekao je Stamenković ocenivši da su "priče o razlozima odbijanja budžeta tanke" i politički motivisane.

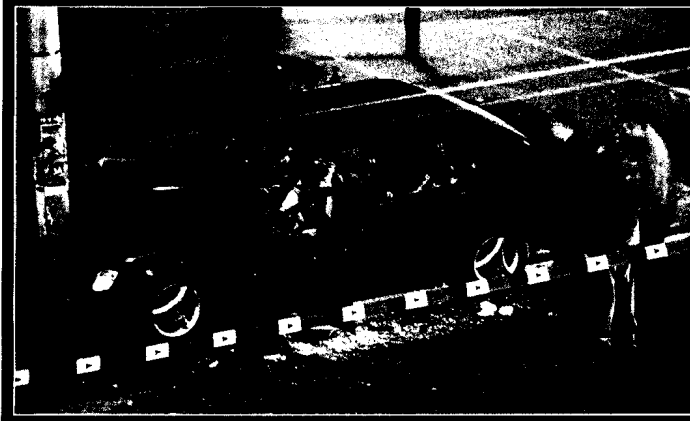
RASKRSNICA: Prema njegovoj oceni, godina 2003. biće raskrsnica od koje vode dve magistrale: jedna kojom su išle uspešne zemlje i druga na kojoj su se našle države koje su popustile pod socijalnim pritiscima i ušle u tranzicionu recesiju. "S ovakvim političkim sukobima koje imamo danas, bojim se da ćemo se naći na drugoj magistrali", zaključio je Stamenković.

Još jedan profesor s istog Instituta, Davor Savin, na osnovu poređenja s učincima drugih zemalja Centralne i Istočne Evrope, ista-

od nule nego reformisati već postojeće institucije".

Ne samo zbog činjenice da je konferencija počela na dan usvajanja Ustavne povelje Srbije i Crne Gore, učesnici su istakli i značaj rešavanja državnog statusa, mada je Danijel Pantić iz Evropskog pokreta upozorio na izrazitu netransparentnost polugodišnjeg procesa dogovaranja o najvišem pravnom aktu redefinisane srpsko-crnogorske zajednice. Činjenica da je, nakon višemesečnog kašnjenja najzad postignuta saglasnost o tom dokumentu, nije rešila dilemu vezanu za brzinu i političku volju da se izgrade buduće institucije zajedničke države kao preduslov za približavanje i pregovore sa EU. Naglašena je, ipak, potreba da Srbija u novoj zajednici zaokruži svoje ekonomske funkcije, kao i institucije koje podržavaju saradnju i integraciju sa EU.

GORUĆI PROBLEMI REGIONA: Posledice ratova, politička nestabilnost, nedovoljna saradnja sa Haškim tribunalom, organizovani kriminal, siromaštvo

kao je da tranziciju ne treba posmatrati kao jedinstven proces, već kao dva uporedna i komplementarna procesa. "To su procesi kojima se istovremeno izgrađuju demokratske institucije i polažu temelji tržišne ekonomije. Prvi nije potpuno bez drugog, a drugi nije moguć bez prvog", rekao je on dodajući da u zemljama koje nisu uspele da uspostave pravnu infrastrukturu koja obezbeđuje slobodnu inicijativu i demokratsko odlučivanje, kako u ekonomskim, tako i u političkim poslovima, tržište ne može funkcionisati efikasno.

Jugoslavija, prema njegovim rečima, zaostaje za zemljama Centralne Evrope u strukturnim reformama i u izgradnji sistemskih uslova za efikasno funkcionisanje tržišta. "Institucionalni okvir za nesmetane konkurentne odnose između privrednih subjekata nije dovršen, bankarski sistem nije do kraja reformisan, privatizacija je nekomplet-

na, a na nekim područjima nije ni započeta. Osim toga, nema razvijenog finansijskog tržišta, poreski sistem je neefikasan, a razlike u bogatstvu su veoma izražene. Privreda se nije oporavila i još je veoma daleko od svog predtranzicijskog nivoa, što objašnjava i veliko pogoršanje životnog standarda kao i visoku nezaposlenost", rekao je Savin ističući da su niska inflacija, stabilan valutni kurs i finansijska stabilizacija samo intermedijarni ciljevi, dok konačan cilj treba da bude rast bruto društvenog prihoda i životnog standarda kao preduslova za učlanjenje u EU.

DEMOKRATIJA PRE EKONOMIJE: Baveći se razlozima zbog kojih zemlje zapadnog Balkana nisu među onima koje će 2004. postati članice EU, Vladimir Gligorov, ekspert OECD-a, došao je do zaključka da oni nisu ekonomske prirode, kako se najčešće tvrdi. "Ako pogledate zemlje Centralne Evrope i Baltika, one su prvo odlučile da demokratizuju sistem, ostavljajući ekonomske reforme u drugom planu. To nije slučaj sa zemljama zapadnog Balkana, za većinu njih demokratija još nije ključna tačka oslonca u celom procesu. Zato i nisu kandidati za članstvo u EU", ocenio je. "I Evropska unija je sve do 1999. pa možda čak i do danas, imala pogrešan.

mada nametnut prioritet u odnosu na zapadni Balkan – za Uniju je pitanje bezbednosti u ovom regionu bilo važnije od pitanja pridruživanja i harmonizacije sa EU", rekao je Gligorov ocenivši da bi "inicijativa trebalo da dođe u većoj meri od EU". Uz ocenu da će za zemlje regiona naročito težak period nastupiti posle 2004. Gligorov je poručio da bi bilo dobro pokrenuti regionalnu inicijativu za koordinisan pristup EU. Slajući se s drugim govornicima da to ne podrazumeva i to da bi sve zemlje regiona u istom trenutku postanu članice Unije, Gligorov je podsetio da je regionalna saradnja jedini način da se otklone bezbednosne i konstitucionalne prepreke procesu pridruživanja (pitanje BiH, Kosova, Makedonije).

O zajedničkim regionalnim problemima i preprekama uspostavljanju demokratije kao preduslova za evropsku integraciju govorio je i Jovan Teokarević. Najkrupniju prepreku demokratiji, prema njegovoj oceni, predstavlja činjenica da dobar deo granice na Balkanu spada u oblast nepriznatog. Problem će, prema njegovoj oceni, biti još mnogo teži kada se postavi pitanje statusa Kosova. "Neprekidna senka tog problema deformisala politički život i ugrozila proces evropske

integracije", upozorio je Teokarević.

Još jedan veliki problem on vidi u činjenici da se dobar deo Balkana nalazi pod međunarodnim protektoratom. Prema njegovim rečima, na taj način se uspostavlja jedna vrsta neodgovornosti nosilaca političke vlasti, stvara ustavno-politički haos i povećava opasnost od tendencije da se politika odvija na vaninstitucionalni način. Kao primer takve "loše politike" istakao je dogovaranje Srbije i Crne Gore o Ustavnoj povelji. Teokarević je ukazao na to da je ustanovljavanje takvog trenda naročito opasno uoči krupne odluke o promeni ustava.

HARMONIZACIJA PRAVA: Učesnici konferencije analizirali su u posebnom delu rasprave dosadašnje učinke u pogledu pravnih i institucionalnih reformi konstatujući da se one još uvek nalaze na samom početku. I u tom delu rasprave nebrojeno puta ponovljena je ocena da je neophodno ostvariti stabilan razvoj institucija, bez obzira na političke oscilacije, kao i ocena o neophodnosti uključivanja građanskog društva u proces priprema za evropsku integraciju.

Radovan Vukadinović, profesor Pravnog fakulteta u Kragujevcu, ocenio je da je šansa da zaista harmonizujemo svoj pravni sistem

s evropskim sada čak manja nego pre dve godine. Ukazujući na bitnu razliku između formalne harmonizacije pravnih normi i praktične primene tih zakona, Vukadinović je naveo isti problem kao i brojni drugi učesnici, ističući da "sprovođenje propisa podrazumeva stabilnu državu koje nema". Prema njegovoj oceni, Institutu za uporedno pravo, kome je poveren najveći posao harmonizacije pravnih normi, "nije pružena politička i finansijska podrška". Replicirala je Ana Trbović, pomoćnik ministra Gorana Pitića, tvrdnjom da su predstavnici Ministarstva za ekonomske veze s inostranstvom nedavno posećili taj institut i dogovorili se o tešnjoj saradnji. A kako je obiman posao harmonizacije domaćeg zakonodavstva s pravom EU koji tek čeka ovdašnje zakonodavce, videlo se iz izlaganja Olivera Nikolića iz Instituta za uporedno pravo iz Beograda. Prema njegovim rečima, neke oblasti jesu dobro usklađene, ali se to dostignuće ne primenjuje u praksi, neke oblasti nisu uopšte harmonizovane, a u nekim poglavljima je potrebno doneti nove zakone jer je nadležnost prenetna s federalnog na republički nivo.

Govoreći o neusklađenosti s pravom EU u oblastima direktnog oporezivanja, indi-

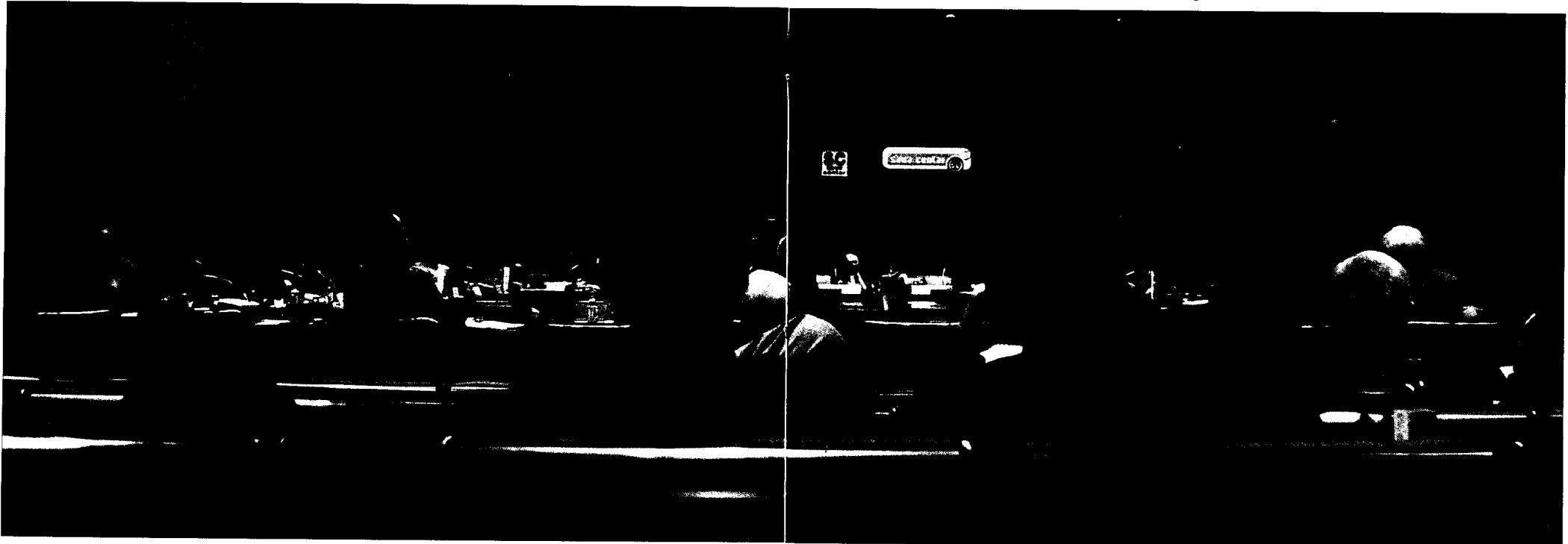
rektnog oporezivanja i akciza, Nikolić je istakao da je u Srbiji neophodno doneti zakon o porezu na dodatnu vrednost i izvršiti korekcije u pogledu određivanja stopa akciza, pogotovo kad je reč o nekim proizvodima (npr, cigarete). U okviru oblasti koje regulišu soci-

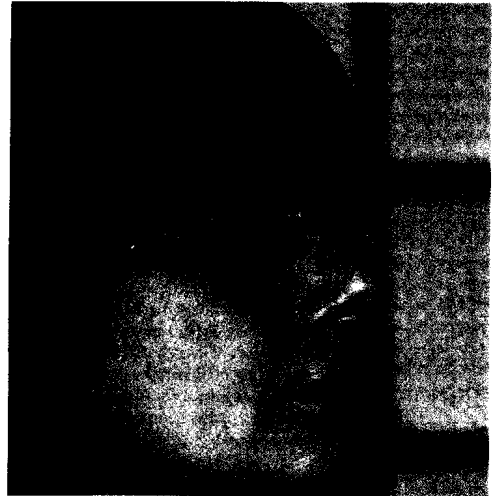
Ne dovodeći u pitanje uspehe u pogledu, pre svega, makroekonomske stabilnosti, smanjivanja inflacije, fiskalnih i budžetskih reformi, donošenja važnih sistemskih zakona, eksperti učesnici skupa skrenuli su pažnju na političku nestabilnost koja usporava završavanje važnih poslova, ali i nedovoljnu odlučnost u saradnji s Hagom

jalnu politiku, Nikolić je izdvojio nedovoljnu razradu institucije dobrovoljnog osiguranja. U oblasti koje regulišu trgovačka pitanja i građansko pravo, prema njegovim rečima, potrebno je, između ostalog, doneti zakon o upisu u sudski registar, zakon o preduzećima i zakon o stečaju. Postojeći zakon o zaštiti podataka o ličnostima nije u skladu s Evropskom konvencijom o ljudskim pravima. Savet Evrope se već nepovoljno izrazio o njemu, pa je neophodno doneti novi zakon. Spisak nedostataka iz oblasti pravne regulative se, nažalost, tu ne završava...

Da utisak o budućnosti Srbije i Crne Gore ne bi bio potpuno pesimističan, pobrinuli su se predstavnici EU i međunarodnih institucija koji su govorili o nepostojanju sumnje da balkanski region prirodno pripada Evropi, izvesnosti da jednog dana zemlje iz te oblasti postanu punopravne članice Evropske unije i svojoj spremnosti da u tom procesu pomognu. Naravno, uz uslov da same države zapadnog Balkana ispune svoj "domaći zadatak" i ostvare kriterijume koji se tiču vladavine zakona, poštovanja ljudskih prava, višepartijske demokratije, slobodnih izbora i orijentisanosti na slobodno tržište. ■

VERA DIDANOVIĆ

JELICA MINIĆ, POMOĆNIK SAVEZNOG MINISTRA INOSTRANIH POSLOVA

Relativno pozitivno

Srbija je imala pripremni proces u okviru konsultativne radne grupe Evropske unije i Jugoslavije. Rad u okviru te grupe trajao je godinu dana. Održano je pet sastanaka na kojima smo napravili skeniranje stanja od društvenih pa sve do privrednih resora u državi. Finalni nalaz je relativno pozitivan jer se od demokratskih promena u zemlji ipak uradilo dosta konkretnih stvari. Reforme su uzete maha i imaju dobar rejting u inostranstvu. Nastojanja da se uredi odnos između Srbije i Crne Gore trenutno su blokirala proces približavanja i asocijaciji Evropskoj uniji. Nakon usvajanja Ustavne povelje, Evropska unija pristupa izradi studije izvodljivosti koja treba da bude gotova u martu iduće godine. Izuzetno je važno to što će naredne godine predsedavajući Evropske unije biti Grčka i Italija, države koje razumeju region i protekla desetogodišnja dešavanja u našoj zemlji i regionu Jugoistočne Evrope. Očekujemo veliku podršku pri ubrzavanju procesa približavanja Evropskoj uniji, pa je sledeća godina za nas ključna i svakako moramo da je iskoristimo na najbolji način.

Nedavna istraživanja javnog mnjenja pokazuju da čak preko 70 odsto građana podržava priključivanje naše zemlje Evropskoj uniji, odnosno poteze koji se preduzimaju u pravcu pridruživanja i asocijacije Evropi. Donekle bezuslovna podrška evropskim integracijama proističe iz činjenice da građani imaju nizak nivo znanja šta proces priključenja i asocijacije podrazumeva, te koje obaveze iz toga proističu. Građani su u istraživanjima pokazali da su svesni vlastite slabe informisanosti o evropskim integracijama – samo dva odsto građana smatra da je dobro informisano o procesu priključenja. Priprema i informisanje javnosti, kao deo političkog rada, izrazito je bitan za predstojeći proces integracije, a u svemu tome mediji moraju da imaju vodeću ulogu pri informisanju javnosti. Zemlje koje su danas pozvane da uđu u Evropsku uniju spremale su se za to celih 12 godina.

Naša zemlja u narednom periodu mora da pokaže vrlo konkretne rezultate i napredak. Ukoliko se nastavi sa zatezanjem odnosa između Srbije i Crne Gore po pitanju uvođenja trgovinskog režima, to može da bude prvi problem u procesu približavanja Evropskoj uniji. Unija jednostavno želi samo jednog sagovornika i želi jedins-

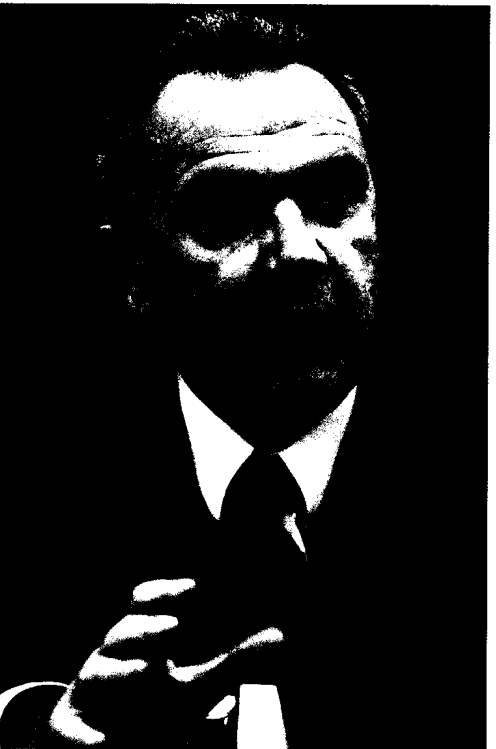
tvo trgovinsko područje, što su bezuslovni zahtevi. Zbog nemogućnosti da se dogovorimo s Crnom Gorom već više nedelja, ne može da zaživi pilot projekat o trgovini tekstilom sa zemljama Evropske unije. Problem su neusaglašene carinske tarife. Nadam se da će se do kraja godine to prevazići, ali sve to troši vreme, pa je ključna stvar poštovanje faktora vremena.

NEVEN MIMICA, MINISTAR ZA EVROPSKE INTEGRACIJE REPUBLIKE HRVATSKE

Početak rešavanja

Naše ministarstvo osnovano je nakon izbora 2000. godine s prvenstvenom idejom da to bude ministarstvo koje će koordinirati, usmjeravati, nadzirati i pomagati druga ministarstva prilikom sprovođenja sporazuma o asocijaciji i budućih pregovora o punopravnom članstvu u Evropskoj uniji. Na početku je bilo komplikovano uspostaviti ravnotežu i harmonične odnose između ovog ministarstva i drugih ministarstava, objasniti im da nismo tu da naredujemo drugima, već samo da pomažemo ostalim ministarstvima prilikom obavljanja svoje dionice u procesu približavanja Hrvatske Evropskoj uniji. Imamo dobre rezultate jer smo u prvoj godini provođenja sporazuma o asocijaciji uspjeli napraviti polovicu onoga što smo namjeravali uraditi tek do 2006. godine.

Svakih šest mjeseci imamo ustaljen sustav javnog mišljenja koji zadnje dvije godine pokazuje da se razina podrške hrvatske javnosti evropskim integracijama konstantno kreće između 75 i 80 posto. Čini mi se da je ta podrška više izraz idealističkog očekivanja da će

Evropska unija riješiti svakodnevne nagomilane probleme s kojima se susreću hrvatski građani. Posao našeg ministarstva je u tome da komunikacijskom strategijom objasni koje su prednosti, a koji stvarni nedostaci procesa evropskih integracija. Kada građani shvate malo bolje proces priključivanja Europi, moguće je da će javna podrška i opadati. Međutim, smatram da podrška hrvatskih građana ulasku u Evropu neće izostati. Oduvijek sam tvrdio da Evropa prvo počinje u glavi i djelovanju svakog pojedinca. Ukoliko počnemo od sebe, vrlo brzo shvatamo koliko je širok proces priključivanja Europi.

Drago mi je da se u Hrvatskoj polako shvaća da se svi problemi koji su nastali na prostorima bivše Jugoslavije mogu razriješiti tek kada sve države budu članice Evropske unije. Pravi suživot i pomirenje na teritoriji bivše Jugoslavije biće mogući tek kada svaka država bude unutar Evrope.

Hrvatsko-srpski odnosi bili su ključni problem bivše Jugoslavije i samo normalizacija odnosa ovih dviju zemalja može dovesti do stabilizacije stanja na cijelom ovom području. Mislim da smo danas sporazumom o statusu Prevlake definitivno blizu rješenja koje će značiti privremeno pravno pokriće razdoblja nakon povlačenja mirovnih snaga. Dogovor dviju strana je u tome da se previše ne elaborira postignuto rješenje, barem ne prije nego se tekst sporazuma ne pošalje u Ujedinjene narode. U svakom slučaju, treba pozdraviti rješenje koje je pronađeno jer mislim da Prevlaka zbilja može da bude mjesto koje će spajati dvije države, a ne razlog za bilo kakva sporenja.

GORAN PITIĆ, MINISTAR ZA EKONOMSKE VEZE SA INOSTRANSTVOM

Konsenzus bez uvoda

Mislim da u Srbiji među građanima postoji konsenzus po pitanju ulaska u Evropsku uniju prvenstveno zbog činjenice da ne postoji dovoljna informisanost o preuzimanju obaveza u trenutku ozbiljnog kretanja ka Evropskoj uniji.

Ne može se očekivati od stanovništva koje je deset godina bilo izvan Evrope da ima jasnu predstavu o tome šta suštinski znači proces pridruživanja. Trenutno je za stanovništvo Evropa simbol boljeg života, zaposljavanja, višeg standarda. Mislim da je ipak malo iznenadjuće da među političarima postoji nedovoljno razumevanja za proces pridruživanja koji u najvećoj meri znači obaveze u svim oblastima: izgradnji građanskog društva, postovanju međunarodnih institucija, uspostavljanju ekoloških standarda, razvoju sudskih normi i svega ostalog. Svaka zemlja mora da ispuni 30 najrazličitijih poglavlja pre nego što uđe u proces evropskih integracija. U Vladi Srbije postoji svest da u narednom periodu po ovom pitanju imamo mnogo posla. Potrebno je da se harmonizacija domaćih zakona s evropskim standardima privede kraju. Slovenija je za pet godina uspjela da harmonizuje 270 zakona u odnosu na evropske standarde, što nije nimalo lak i jednostavan posao. Trenutno vlada radi na izgradnji institucija, tržišta, jačanju privatnog sektora i vladavini prava. Treba shvatiti da, kada se jednom uđe na kolosek integracija, nema povratka, a onda je jedino pitanje u kojoj meri se pridržavamo preuzetih obaveza. Evropa je tu veoma jasna. Samo kada se ispune svi elementi i zahtevi, neka država može da razmišlja o članstvu u Evropskoj uniji.

DŽEFRI BARET, ŠEF DELEGACIJE EVROPSKE KOMISIJE U SRJ

Kompleksno napredovanje

Stvari treba da se rade u fazama. Proces koji trenutno postoji u ovom regionu je proces stabilizacije i pridruživanja Evropskoj uniji koji se reprezentuje u četiri faze. Odnosi između Srbije i Crne Gore, s jedne, i Evropske unije, s druge strane, veoma su kompleksni i svakog dana napreduju. Evropska unija je odavno omogućila trgovinske koncesije za države regiona, pruža veliku finansijsku pomoć i ima plodan dijalog koji je posebno evidentan na primeru angažmana gospodina Solane prilikom izrade Ustavne povelje Srbije i Crne Gore. Postoji veoma velika angažovanost Evrope u ovoj zemlji. Sve zemlje u priprema za članstvo za Evropsku uniju imaju puno poteškoća. Izrada zakonskih regulativa je veoma teška i zahtevna, ali mora da se dogodi. Izgradnja moderne funkcionalne ekonomije takođe je veliki izazov. Pomoć u izgradnji transparentnog i funkcionalnog pravnog sistema postoji, ali za to treba malo vremena i svuda je izgradnja valjanog pravnog sistema bila veliki problem. Evropska unija postavlja izuzetno visoke standarde pred svaku zemlju koja želi da postane član Evropske unije. Sporazum o pridruživanju i asocijaciji treba da bude prvi ugovor između Srbije i Crne Gore i Evropske unije. Ovaj sporazum uspostavlja veoma dobre osnove za buduću saradnju. Važno je naglasiti da proces stabilizacije i pridruživanja u stvari predstavlja kartu za Evropu. Mislim da su svi svesni činjenice da to nije ekspresan proces, te da će za proces asocijacije i pridruživanja trebati više godina. Važno je osigurati da institucije vlasti i parlament

evropsku integraciju shvate kao jedan od najbitnijih državnih prioriteta. Izgradnja javne administracije je veliki izazov. Evropska unija je ponudila članstvo, ali za to je potrebno vreme i puno rada.

Nikada se ne može biti zadovoljan brzinom promena. Važno je da Srbija postavi ciljeve za pristupanje određenim međunarodnim organizacijama. Približavanje Evropskoj uniji je pitanje internih reformi, menjanja struktura, sprovođenja revolucije, a to vlasti treba da objasne građanima. Približavanje i asocijacija nije pitanje postavljanja spoljašnjih ciljeva, već radikalnih promena u samoj zemlji. Predstoji dug i težak proces koji mora da sprovede sama država.

RADO GENORIO, KANCELARIJA SLOVENAČKE VLADE ZA EVROPSKE ODNOSI

U Evropu bez zavisti

Iskustvo Slovenije iz perioda priprema za evropske integracije, posebno imajući u vidu da se radi o bivšoj jugoslovenskoj republici, izuzetno može da pomogne u unutrašnjoj pripremi Srbije za ulazak u Evropsku uniju. Ipak smo živeli u zajedničkoj državi 70 godina i poznamo svoje mentalitete. Naše iskustvo, koje međunarodna zajednica priznaje, može puno da koristi i Srbiji. Poslednjih meseci predavao sam parlamentarcima i mladim diplomatama iz Srbije i Crne Gore, pa imam uvid u ovdašnju situaciju. Slovenija je u proces integracije krenula iz jedne specifične situacije. Naša država se tada nalazila u jedinstvenoj situaciji. Države koje su bile iza gvozdenog zida, gde nekadašnja Jugoslavija svakako nije pripadala, bile su u sasvim drugoj situaciji od Slovenije. Unutar procesa integracija Slovenija je bila samostalna, bez mogućnosti da se osloni na iskustvo drugih zemalja.

Danas kada gledamo na desetogodišnji proces koji je iza nas tačno znamo koji segmenti procesa su mogli da se ubrzaju. Znamo šta smo dobro, a šta loše uradili. Rezultat je na kraju fantastičan, ali mislim da će naše iskustvo pomoći Srbiji, Hrvatskoj i drugim državama u regionu. Slovenija je, na primer, prekasno počela da jača administrativne strukture, ali u to vreme to nismo znali jer nismo imali koga da pitamo. Sloveniji nije koristila sugestija Austrije ili Finske koje su još 1995. godine postale članice Evropske unije jer su te države odavno bile članice istog tržišta i jedinstvenog ekonomskog prostora. Slovenija je krenula iz jednog sistema koji je bio nekompatibilan sa Zapadnom Evropom, s jedne strane, a s druge strane, sasvim nekompatibilan s Istočnom Evropom.

Iako je Slovenija danas ispred Slovačke ili Estonije, a istovremeno s ovim državama ulazi u Evropsku uniju, ne osećam nikakvu zavist. Dobro je da se u Evropsku uniju ude što spremniji kako bi se što bolje iskoristila beneficija članstva u Uniji i spremno dočekali novi izazovi kojih će svakako biti. Kao deo Evrope, država mora da radi u korist svojih nacionalnih ciljeva jer ujedinjena Evropa od 500.000.000 stanovnika nije uniformna država.

DRAGOJUB STOJANOV, EKONOMSKI FAKULTET, SARAJEVO

Grada i избегlice

Kada je u pitanju privatizacija, problema ima jako puno. Ljudi su od privatizacije jako puno očekivali, a zaista ništa od onoga što se očekivalo zapravo nije ostvareno. Doslili smo do situacije da se vaučeri, glavni metod privatizacije u Bosni i Hercegovini, prodaju na crnom tržištu za samo 2 odsto njihove vrednosti. I ljudi koji se razumeju u ekonomske spekulacije i koji kupuju te vaučere mogu na lagani način da dodu do deonica firmi. Vlasnici deonica na taj način kupuju firme za koje nemaju niti žele da imaju fondove, pa se cela aktivnost svodi na rasprodaju mašina za gotov novac. Firme privatizovane na takav način teško da će ikada stati na svoje noge, što može da izazove nove tenzije i nove socijalne probleme. Nažalost, prodaji preduzeća za gotovinu pristupili smo tek nakon značajnih intervencija s bosanske strane, ali čini mi se prekasno. Nismo dobili ni blizu onoliko koliko smo očekivali.

Privatizacija je od samog početka krenula naopako jer je napravljena na identitetskim osnovama. Republika Srpska je kao država morala da privatizuje svoju imovinu, a Federacija svoju državnu imovinu. Nije problem u tome što se radi o kvazidržavama, već o činjenici da se usled ovoga jedno preduzeće automatski deli između dva entiteta. Radi se o apsolutnom razbijanju preduzeća i nedostatku jedinstvenog tržišta, pa faktički imamo tri državne svojine. Nama se desila etnička privatizacija. Nismo uspeali da promenimo etnički princip pri kupovini preduzeća. Problem je u tome što više ne možemo nazad, a ne znamo kako napred. Zvaničnici iz Zapadne Evrope kažu da napred moramo i čini se da je to jedino ispravno razmišljanje, ali ne znamo kako da nastavimo istim putem napred. Privatizacija je zato naglašeno usporena, ne zato što to neko želi, već zato što drugačije ne može.

Međunarodni zvaničnici iz USAID-a, GTC-a i WTO-a uzeli su da privatiziraju 56 najboljih firmi kako bi prikupili keš. Međutim, nakon dve godine privatizirano je svega 14 firmi, što je pokazatelj koliko je proces privatizacije komplikovan i koliko teško ići.

Privatizacija je za nas glavni problem samo u slučaju da stupimo u Evropsku uniju, pa smo dužni da prilagodimo svoj sistem. Bosansko-hercegovačka ekonomija je izuzetno loša i bruto nacionalni dohodak je sličan kao i u Srbiji. Pedeset odsto ekonomije u BiH je siva ekonomija. Bruto nacionalni dohodak danas se računa po novoj metodologiji, pa u njega ulazi i vojska, policija i zdravstvo, što znači da je broj malo naduvan. Nekada je u bruto nacionalni dohodak ulazila proizvodnja i trgovina, što je bilo mnogo zdravije.

Problem je nedostatak proizvodnje, koja je minimalna. Glavni

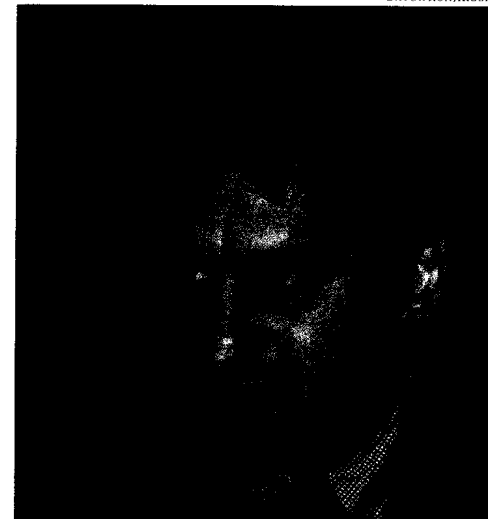
Hrvatskoj. Ekonomski progres je nužna pretpostavka za opstanak države. U Bosni i Hercegovini nije u pitanju obična priča o tranziciji i privatizaciji, već se radi o priči koja može da ima dramatične posledice po državu. Nažalost, slična stvar može da se desi i u Srbiji i Crnoj Gori. Ukoliko ekonomski pokazatelji ne budu dobri, građani Crne Gore mogu da nadu rešenje u prodaji turističkih kompleksa na Jadranskom moru. Percepcija ljudi se bitno promenila jer je danas teško govoriti o ekonomskom suverenitetu bilo koje države. Ukoliko država nema ekonomske funkcije u stvarnosti, ona ne mora ni da postoji. Država mora da ima ekonomske funkcije kako bi vodila računa o svojim građanima i mora ih štiti od prejake konkurencije. Mora se podizati konkurentnost domaćih izvoznika. U Bosni i Hercegovini je strana valuta uvedena Dejtonskim sporazumom, a građani Crne Gore su sami izabrali euro. Zbog toga ove države gube ekonomske funkcije, ne mogu da stimulišu izvoz, kontrolišu kurs, a biće prekasno kada shvate posledice jer im trenutno izgleda opsenarski da euro imaju kao domaću valutu. Na trikove tog tipa ne padaju samo građani, već i mnogi ekonomisti koji imaju na umu samo monetarnu stabilnost i nisku stopu inflacije. Nama stopa inflacije od nula odsto ne znači ništa kada imamo nezaposlenost od 43 odsto.

ALEKSANDAR VLAHOVIĆ, MINISTAR ZA PRIVATIZACIJU U VLADI SRBIJE

Jake institucije

Zadovoljni smo dinamikom privatizacije koja potpuno teče prema planu definisanom za 2002. godinu. Naš cilj je bio da do kraja godine okončamo izgradnju jakih institucija kako bi privatizacija i njena implementacija mogle nesmetano da funkcionišu bez kršenja osnovnih načela javnosti i transparentnosti. Mesечно imamo preko stotinu javnih aukcija, a do kraja ovog meseca biće oko 140 preduzeća u procesu aukcije. U narednoj godini očekujemo uspešnu privatizaciju oko 1400 preduzeća metodom aukcije. Do 2004. godine očekujemo da javni tenderi budu završeni za društvena preduzeća, a do kraja iste godine planiramo restrukturiranje 40 velikih preduzeća. Privatizaciju i njenu brzinu ne treba posmatrati u jednom vremenskom trenutku van konteksta generalnog plana za period od četiri godine, kako to zakon i nalaže.

DAVOR KONIKUŠIĆ

*European Movement
Serbia*

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

Institute of Economic Sciences

Medunarodna konferencija
SRBIJA I CRNA GORA NA PUTU KA EU
- Dve godine kasnije -

International Conference
SERBIA AND MONTENEGRO
ON THE ROAD TO EU
- Two years later -

Belgrade, Sava Center, 6-7 December 2002